

Y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai

Dyddiad: 18 Ionawr 2024

Amser: 10:30 – 12:00

Teitl: Craffu ar Gyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2024-25

Cyflwyniad

1. Mae'r Gyllideb Ddrafft yn cynnwys cynlluniau gwario ar gyfer 2024-25 sy'n gwneud newidiadau i'r cyllidebau dangosol a gyhoeddwyd fel rhan o gyllideb Derfynol 2023-24. Mae'r papur hwn yn darparu tystiolaeth i'r Pwyllgor ar gynigion ar gyfer cyllidebau rhaglenni yn y dyfodol mewn cysylltiad â chyllidebau Llywodraeth Leol o fewn y Prif Grŵp Gwariant Cyllid a Llywodraeth Leol a amlinellwyd yn y Gyllideb Ddrafft a osodwyd ar 19 Rhagfyr 2023.
2. Mae Atodiad A yn rhoi dadansoddiad o ffigurau perthnasol y Gyllideb Ddrafft ar gyfer y Prif Grŵp Gwariant Cyllid a Llywodraeth Leol yn ôl Cam Gweithredu a Llinell Wariant yn y Gyllideb. Mae'r ffigurau hyn yn cael eu hadlewyrchu yn y tabl isod.

Tabl 1: Trosolwg o newidiadau i dablau'r Llinellau Gwariant yn y Gyllideb

	Cyllideb Ddangosol 2024-25 £'000	Cyllideb Ddrafft 2024/25 £'000	Newid £'000	% Newid
Refeniw	4,772,398	4,797,913	25,515	0.5%
Heb fod yn arian parod	0	0	0	
Cyfanswm yr Adnoddau	4,772,398	4,797,913	25,515	0.5%
Cyfalaf	222,000	222,000	0	0
Trafodiadau Ariannol	0	0	0	0
Cyfanswm Cyfalaf	222,000	222,000	0	0

Newidiadau rhwng Cyllideb Ddangosol a Chyllideb Ddrafft 2024-25

- Wrth baratoi'r Gyllideb Ddrafft hon, rydym wedi gorfod gwneud penderfyniadau anodd iawn i newid ffocws ein cynlluniau gwario i wasanaethau cyhoeddus hanfodol, gan gynnwys y GIG. Rydym wedi ail-lunio'r dyraniadau gwariant dangosol yn ein cyllideb i ddarparu cyllid ac amddiffyniad ychwanegol i'r gwasanaethau sydd bwysicaf i bobl a chymunedau ledled Cymru, sef y GIG a'r setliad llywodraeth leol craidd sy'n ariannu ysgolion, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol a gwasanaethau bob dydd eraill. Drwy wario mwy mewn rhai meysydd mae llai i'w wario mewn meysydd eraill.
- Mae awdurdodau lleol yn darparu amrediad eang o wasanaethau cyhoeddus, yn aml i'r rhai mwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas neu'r rhai sydd dan anfantais economaidd. Mae'r rhain yn cynnwys gwasanaethau sylweddol i blant, drwy addysg a gwasanaethau cymdeithasol ac amrediad eang o wasanaethau i oedolion a allai fod yn wynebu heriau yn eu bywydau bob dydd, drwy wasanaethau cymdeithasol, cymorth tai a gwasanaethau cymunedol eraill. Caiff chwe deg chwech y cant o adnoddau awdurdodau lleol eu cyfeirio at addysg a gwasanaethau cymdeithasol. Felly, rydym wedi diogelu'r setliad llywodraeth leol, sef y cyfuniad o Grant Cynnal Refeniw ac ardrethi annomestig a elwir fel arall yn "gyllid allanol cyfun" (AEF) drwy gynnal y cynnydd arfaethedig o 3.1% rhwng 2023-24 a 2024-25. Caiff hyn ei nodi yn y tabl isod:

	2023-24 (£000oedd)	2024-25 (£000oedd)
Cyllideb y Grant Cynnal Refeniw	4,504,170	4,555,704
ynghyd â chyfran o ardrethi annomestig	1,020,978	1,137,861
Llai cyrff penodedig a chyllid ar gyfer claddedigaethau plant	-5,258	-5,174
Cyllid Allanol Cyfun yn y gyllideb	5,519,890	5,688,391
% y newid		3.1%

- Er mwyn cyfrannu at bwysau ehangach Llywodraeth Cymru, mae'r Prif Grŵp Gwariant Cyllid a Llywodraeth Leol wedi arbed **£19.857 miliwn** o gyllidebau dangosol Terfyn Gwariant Adrannol Adnoddau (RDEL) yn 2024-25. Gwnaed rhagor o arbedion hefyd i gwrdd â phwysau ychwanegol o fewn y Prif Grŵp Gwariant sy'n gysylltiedig â Diwygio'r Senedd; gweithredu'r Bil Partneriaeth Gymdeithasol; a'r Ardoll Ymwelwyr arfaethedig i fwrw ymlaen â newidiadau i'r Dreth Trafodiadau Tir. Mae dyraniadau o gronfeydd wrth gefn hefyd wedi cael eu gwneud mewn perthynas â'r canlynol:

- Ardrethi Annomestig – Rhyddhad Ardrethi – £60.295 miliwn
 - Lluosydd Ardrethi Annomestig – £18 miliwn
 - Cost benthyca – £2.235 miliwn
 - Cyllid gwaelodol ar gyfer y Grant Cynnal Refeniw – £1.3 miliwn
6. Mae'r Grant Cynnal Refeniw wedi cael ei leihau £37 miliwn (gweler paragraff 7 isod), sy'n adlewyrchu'r cynnydd yn y rhagolwg ar gyfer ardrethi annomestig heb unrhyw effaith ar y cyllid cyffredinol heb ei neilltuo (AEF) sydd ar gael i awdurdodau lleol. Mae'r newidiadau hyn yn arwain at **gynnydd cyffredinol o £25.208 miliwn** i'r Prif Grŵp Gwariant yn 2024-25, o'i gymharu â'r gyllideb ddangosol. Mae'r newidiadau a wnaed yn erbyn cyllidebau dangosol 2024-25 wedi'u nodi yn y tabl canlynol, ac mae gwybodaeth naratif ychwanegol wedi'i darparu isod.

Trosolwg o newidiadau cyllidebol

Llinell Wariant yn y Gyllideb	Disgrifiad o'r Llinell Wariant yn y Gyllideb	Sefyllfa ddangoso l 2024-25	Newidiada u 2024-25	Sefyllfa ddiwygiedi g 2024-25
840	Cyllid Refeniw Cyffredinol Llywodraeth Leol	4,574,436	-17,432	4,557,004
875	Ardrethi Annomestig - Rhyddhad Ardrethi	27,700	51,030	78,730
860	Cyllid Refeniw Cyffredinol yr Heddlu	112,349	-18	112,331
885	Canlyniadau Refeniw Mentrau Cyllid Preifat Llywodraeth Leol	2,596	-	2,596
887	Trawsnewid a Deddfwriaeth	7,584	-910	6,674
940	Costau Casglu Ardrethi Annomestig	5,172	-	5,172
1600	Cymorth Ariannol Brys (Wcraïn)	20,000	-15,500	4,500
1600	Cymorth Ariannol Brys	1	-	1
1500	Gwasanaethau Asiantaeth y Swyddfa Brisio	8,561	8,439	17,000
1540	Tribiwnlys Prasio Cymru	1,074	826	1,900
1550	Diwygio ac Ymchwil Trethiant Lleol	4,800	-	4,800
1440	Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol	750	480	1,230
1462	Democratiaeth Llywodraeth Leol	126	-	126
1463	Polisi Etholiadau	4,500	-1000	3,500
1571	Gwella a Chefnogi	941	-300	641
7093	Academi Wales	1,134	-100	1,034
1574	Cynghorau Cymuned a Thref	144	-	144
1575	Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus	530	-	530
Cyfanswm Llywodraeth Leol		4,772,398	25,515	4,797,913
1576	Ystadau Cymru	800	-300	500
6775	Arolygiaeth Gofal Cymru	15,058	-	15,058
6775	Arolygiaeth Gofal Cymru (heb fod yn arian parod)	31	-5	26
6785	Arolygiaeth Iechyd Cymru	4,945	-	4,945
6785	Arolygiaeth Iechyd Cymru (heb fod yn arian parod)	99	-10	89
6280	Gwariant Rhaglen Estyn	15,893	-	15,893
6280	Gwariant Rhaglen Estyn (heb fod yn arian parod)	200	-	200
4028	Cost Benthycu	12,139	2,235	14,374
6990	Cyllid ar gyfer y Rhaglen Caffael Masnachol	2,368	283	2,651
7096	e-Gaffael	3,650	-150	3,500
7090	Awdurdod Cyllid Cymru	7927	304	8,231
7090	Awdurdod Cyllid Cymru (heb fod yn arian parod)	228	-	228
7092	Trethi Datganoledig	749	-100	649
6667	Ymchwil Economaidd	226	-20	206

6665/6666	Buddsoddi i Arbed	6,603	-2,544	4,059
Cyfanswm y gyllideb y tu allan i Lywodraeth Leol		70,916	-307	70,609
Cyfanswm Prif Grŵp Gwariant		4,843,314	25,208	4,868,522

Cyllid Refeniw Cyffredinol Llywodraeth Leol

7. Mae gostyngiad o **£17,432 miliwn** ar wyneb y gyllideb i'r Llinell Wariant hon yn y Gyllideb. Mae hyn o ganlyniad i ostyngiad o £37 miliwn yn y llinell sylfaen ar gyfer y Grant Cynnal Refeniw, ynghyd â dyraniad o £18 miliwn i gefnogi rhewi'r Lluosydd Ardrethi Annomestig (sydd hefyd yn rhan o'r Setliad Llywodraeth Leol).
8. Er y bu **gostyngiad o £37 miliwn** yn y llinell sylfaen ar gyfer y Grant Cynnal Refeniw, mae hyn yn cael ei wrthbwyso gan y cynnydd yn y cyfraniad o ardrethi annomestig sy'n rhan o'r setliad cyffredinol, gan gynnal y cynnydd o 3.1% yn y setliad a roddwyd yn ddangosol fel rhan o Gyllideb Derfynol 2023-24. Mae £1.3 miliwn ychwanegol hefyd wedi cael ei ddyrannu i'r Llinell Wariant yn y Gyllideb i ddarparu cyllid ar gyfer terfyn isaf i sicrhau nad oes unrhyw awdurdod lleol yn cael llai na 2% o gynnydd yn y setliad.
9. Bydd y **dyraniad o £18 miliwn** yn cael ei wneud i dalu am gost capio'r cynnydd yn y lluosydd ardrethi annomestig. Bydd y lluosydd ardrethi annomestig yn cynyddu 5%, yn hytrach nag yn ôl Mynegai Prisiau Defnyddwyr (CPI) (6.7%). Mae'r lluosydd ardrethi annomestig yn berthnasol i bob eiddo sy'n talu ardrethi yng Nghymru.
10. Bydd y lluosydd ardrethi annomestig yng Nghymru yn cynyddu o 0.535 i 0.562 yn 2024-25.

Rhyddhad ar Ardrethi Annomestig

11. Mae'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Ardrethi Annomestig - Rhyddhad Ardrethi **wedi cynyddu £51.030 miliwn**. Mae hyn o ganlyniad i ddyraniad o £60.295 miliwn o gyllid canlyniadol, yn ogystal â throsglwyddo £9.265 miliwn allan i'r Llinellau Gwariant yn y Gyllideb ar gyfer Gwasanaethau Asiantaeth y Swyddfa Brisio a Thriwlynys Prisio Cymru i sefydlu llinell sylfaen ddigonol o gyllid ar gyfer y ddau gorff yn y dyfodol. Bydd y trosglwyddiad yn cefnogi Asiantaeth y Swyddfa Brisio a Thriwlynys Prisio Cymru i weithredu'r Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru), yn enwedig y darpariaethau sy'n ymwneud ag ailbrisiadau rheolaidd neu amlach ar gyfer y dreth gyngor ac ardrethi annomestig.
12. Bydd y dyraniad o gyllid canlyniadol i'r Llinell Wariant yn y Gyllideb yn cael ei ychwanegu at y gyllideb bresennol o £18.435 miliwn ar gyfer rhyddhad ardrethi (llinell sylfaen ar ôl throsglwyddo allan i Asiantaeth y Swyddfa Brisio a Thriwlynys Prisio Cymru). Bydd hyn yn darparu rhyddhad ardrethi o 40% ar gyfer busnesau manwerthu, hamdden a lletygarwch yn 2024-25. Mae hyn yn ostyngiad o'r 75% o gynlluniau Rhyddhad Ardrethi Manwerthu, Hamdden a Lletygarwch (RLHRR) a ddarparwyd yn 2023-24.
13. Bydd y cynllun RLHRR yn cefnogi dros 26,000 sy'n talu ardrethi gyda'u biliau yn 2024-25, gan barhau i ryw raddau â'r cymorth sydd wedi cael ei ddarparu yn y blynyddoedd ers dechrau'r pandemig.

Refeniw Cyffredinol yr Heddlu

14. Mae'r gostyngiad yn y Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Refeniw Cyffredinol yr Heddlu wedi digwydd o ganlyniad i gyfraniad ardrethi annomestig cynyddol mewn perthynas â Setliad yr Heddlu.

Trawsnewid a Deddfwriaeth

15. Bydd y Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Trawsnewid a Deddfwriaeth yn cael ei leihau 12% y cant yn 2024-25. Oherwydd lefel yr arbedion sydd eu hangen ar draws y Prif Grŵp Gwariant, bydd y gyllideb hon yn rhyddhau **£910k** i ailflaenoriaethu yn erbyn blaenoriaethau eraill ar draws Llywodraeth Cymru. Mae'r swm sy'n cael ei ryddhau yn ymwneud â chyllid heb ei ymrwymo a ddyrannwyd i Academi Wales ar gyfer Rhaglen Graddedigion Cymru Gyfan (£310k), diwygio cyllid (£500k) ac i gefnogi democratiaeth leol (£100k).
16. Bydd y gostyngiad mewn cyllid ar gyfer diwygio cyllid yn lleihau'r cyllid sydd ar gael i gefnogi'r gwaith o ddiwygio'r dreth gyngor ac ardrethi annomestig. Gallai hyn effeithio ar weithredu rhai agweddau ar Fil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru), os caiff ei basio, ond bydd effaith y gostyngiadau'n cael ei rheoli i leihau eu heffaith.
17. Yn yr un modd, gallai rhyddhau cyllid a ddyrannwyd i gefnogi democratiaeth leol olygu y bydd gwaith ar agweddau ar weithredu Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 yn cael ei ohirio, er y bydd effaith y newidiadau i'r gyllideb yn cael ei rheoli'n ofalus eto.
18. Bydd gostyngiad yn y cyllid ar gyfer Academi Wales yn golygu y bydd Rhaglen Graddedigion Cymru gyfan yn cael ei gohirio, yn amodol ar drafodaethau pellach ynglŷn â chymorth ariannol mewn rowndiau cyllidebol yn y dyfodol.

Cymorth Ariannol Brys

19. Nodwyd cyfran sylweddol o arbedion yn Rhaglen Ymateb Dyngarol Wcráin, sydd wedi cael **ei lleihau £15.5 miliwn** o'i gymharu â'r gyllideb ddangosol ar gyfer 24-25. Bu hyn yn bosibl oherwydd y gostyngiad sylweddol yn nifer y bobl sy'n cyrraedd o'r newydd yn ogystal â llwyddiant y rhaglen symud ymlaen sydd wedi ein galluogi i gynllunio i gau ein holl lety cychwynnol erbyn mis Medi 2024. Nid yw'r gostyngiad yn y gyllideb yn adlewyrchu newid mewn polisi ac nid oes disgwyl iddo gael unrhyw effeithiau sylweddol ar unigolion oherwydd dylai gweddill y swm fod yn ddigonol i gyflawni holl elfennau allweddol y rhaglen a pharhau i gefnogi pobl Wcráin i symud i lety tymor hir fel rhan o'u cymunedau lleol.

20. Fodd bynnag, rydym yn cydnabod bod risgiau o hyd, gan gynnwys bod y gyfradd symud ymlaen yn arafu neu fod nifer y bobl sy'n cyrraedd yn cynyddu'n sylweddol. Er bod gennym fesurau lliniaru ar waith i ymdopi petai arafwch yn y cyfraddau symud ymlaen, ni fyddai mor hawdd rheoli cynnydd sylweddol yn nifer y bobl sy'n cyrraedd. Credwn fod y senario hwn yn annhebygol iawn.
21. Bydd y gyllideb ddiwygiedig o £4.5 miliwn yn cael ei defnyddio i gefnogi'r llety cychwynnol sy'n weddill tan fis Medi 2024, yn ogystal â pharhau i gefnogi Canolfan Gyswilt bwrpasol hyd at ddiwedd mis Medi 2024. Byddwn hefyd yn parhau i weithio ar gynllun peilot i droi lleoliadau lletya addas yn drefniadau llety ffurfiol a fydd yn rhoi sefydlogrwydd i'r aelwydydd hyn os bydd y taliadau diolch yn dod i ben – nid yw hyn ond yn debygol o fod yn addas ar gyfer nifer fach o aelwydydd. Yn ogystal â hyn, byddwn yn ymestyn gweithgareddau symud ymlaen hyd at ddiwedd arfaethedig yr ystad llety gychwynnol er mwyn cynyddu i'r eithaf nifer yr aelwydydd sy'n cael eu helpu i fynd i lety tymor hir, sydd wedi helpu i leihau costau llety cychwynnol.
22. Ar hyn o bryd, nid yw ein cyllideb ar gyfer Wcráin yn cynnwys darparu unrhyw gyllid grant i awdurdodau lleol i ymgymryd â gweithgareddau symud ymlaen ac integreiddio. Fodd bynnag, mae Llywodraeth y DU wedi cyhoeddi £120 miliwn o Gronfa Atal Digartrefedd sy'n cael ei darparu yn lle tariffau blwyddyn 2 a 3 yn 2024-25. Bydd Cymru'n cael cyfran gymesur o'r cyllid hwn, a fydd yn cael ei ddyrannu i awdurdodau lleol i helpu i symud ymlaen, integreiddio ac atal digartrefedd. Nid ydym wedi cael cadarnhad eto ynglŷn â'r fethodoleg ariannu na'r swm sydd i'w dyrannu, ac rydym yn pwysu ar Lywodraeth y DU i roi eglurhad cyn gynted ag y bo modd. Bydd unrhyw oedi neu wyro oddi wrth y trefniant cyllido hwn yn effeithio ar ein cyllideb ar gyfer llety cychwynnol ac yn llonyddu ein cyfraddau symud ymlaen gan na fydd awdurdodau lleol yn gallu helpu pobl i fynd i lety yn y sector rhentu preifat.

Gwasanaethau Asiantaeth y Swyddfa Brisio a Thribiwnlys Prisio Cymru

23. Mae'r trosglwyddiadau i'r Llinellau Gwariant hyn yn y Gyllideb yn deillio o ailddyrrannu cyllid o gyllideb Rhyddhad ar Ardrethi Annomestig (gostyngiad o £9.265 miliwn) i sefydlu llinell sylfaen ariannu ddigonol ar gyfer Asiantaeth y Swyddfa Brisio (£8.439 miliwn yn ychwanegol) a Thribiwnlys Prisio Cymru (£846k yn ychwanegol) yn y dyfodol. Bydd llinellau sylfaen diwygiedig yn golygu bod modd cyflwyno diwygiadau i dreth leol, gan gynnwys y galw ychwanegol gofynnol am swyddogaethau prisio o ganlyniad i ddarpariaethau yn y Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru), ee ailbrisio amlach.

Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol

24. Mae **dyraniad o £480k** wedi cael ei wneud fel rhan o Gyllideb Ddrafft 2024-25 i dalu'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig â Diwygio'r Senedd.

Polisi Etholiadau

25. Mae'r gyllideb hon wedi cael ei lleihau **£1 filiwn** o'i chymharu â'r gyllideb ddangosol ar gyfer 2024-25; ystyrir bod modd ymdopi ag effeithiau'r gostyngiad hwn.

Gwella a Chymorth

26. Mae'r **arbediad o £300k** yn erbyn y gyllideb ddangosol yn ymwneud â chyllid nad yw wedi'i ymrwymo; ystyrir bod modd ymdopi â'r arbediad hwn heb ofni effeithiau niweidiol.

Academi Wales

27. Mae'r arbediad o £100k yn erbyn y gyllideb ddangosol yn ymwneud â'r rhaglen gyllid ar gyfer aelodau Etholedig sydd i fod i ddod i ben yn 2023-24.

Y Rhaglen Lywodraethu

28. Mae'r Gyfarwyddiaeth Llywodraeth Leol yn cefnogi'r gwaith o gyflawni nifer o ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu. Nid oes unrhyw ddyraniadau newydd wedi cael eu gwneud i gefnogi ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu drwy gyllideb ddrafft 2024-25. Mae manylion ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu a'r Llinellau Gwariant yn y Gyllideb y cânt eu cefnogi ohonynt wedi'u nodi yn Atodiadau A a B.

Gwariant ataliol yn y portffolio hwn

29. Nid yw'r cyllid a ddarperir drwy'r grant cynnal refeniw yn gyllid wedi'i neilltuo; mater i awdurdodau lleol yw penderfynu ar flaenoriaethau ar gyfer ei ddefnyddio. Mae darparu'r cyllid sylweddol hwn fel hyn yn golygu bod gan awdurdodau lleol yr hyblygrwydd i gynllunio, ariannu a darparu eu gwasanaethau yn y ffordd sy'n gweithio orau i'w poblogaethau lleol nhw.

30. Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol, ochr yn ochr â chyrrff cyhoeddus eraill yng Nghymru, feddwl am effaith tymor hir eu penderfyniadau, i weithio'n well gyda phobl, cymunedau a'i gilydd. Bydd y cyllid hwn yn cefnogi gwaith i atal problemau parhaus fel tlodi, anghydraddoldebau iechyd a newid yn yr hinsawdd.

31. Nid yw'r rhan fwyaf o'r cyllid cyfalaf (£180 miliwn) i awdurdodau lleol yn gyllid wedi'i neilltuo, ac mae awdurdodau lleol yn rhydd i benderfynu ar y ffordd orau o ddefnyddio'r cyllid i roi arian cyfatebol o bosibl i gynlluniau grant cyfalaf penodol eraill neu i ymgymryd â gwaith cyfalaf arall. Mae cyllideb ar wahân o £20 miliwn ar gael i awdurdodau lleol, i'w defnyddio i gefnogi prosiectau i ddatgarboneiddio eu hystadau, gan gefnogi prosiectau fel adeiladau ysgolion,

swyddfeydd neu gartrefi gofal. Mae'r cyllid hwn yn gweithio ochr yn ochr â ffrydiau cyllido eraill fel y rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy.

Asesiad Effaith Integredig Strategol

32. Mae'r Asesiad Effaith Integredig Strategol yn parhau i ganfod tueddiadau allweddol, effeithiau strategol a chronnol ar lefel portffolio, ar draws amrywiaeth o feysydd, gan gynnwys rhoi ystyriaeth briodol ar draws y gofynion statudol.
33. Ni ddylid darllen yr Asesiad Effaith Integredig Strategol ar ei ben ei hun. Dylid ei ddarllen ar y cyd â naratif y Gyllideb ddrafft ehangach a dogfennau ategol, fel adroddiad y Prif Economegydd a'n dadansoddiad diweddaraf o'r effaith ddsbarthiadol. Ar ôl cyhoeddi'r Gyllideb ddrafft, byddwn hefyd yn cyhoeddi crynodeb o'r holl dystiolaeth Weinidogol i bwyllgorau craffu'r Senedd.
34. Mae realiti llwm yr amgylchiadau ariannol eithriadol yr ydym yn eu hwynebu wedi golygu bod angen dull mwy sylfaenol o weithredu. Rydym wedi ail-lunio'r dyraniadau gwariant dangosol yn ein cyllideb i ddarparu cyllid ac amddiffyniad ychwanegol i'r gwasanaethau sydd bwysicaf i bobl a chymunedau ledled Cymru, sef y GIG a'r setliad llywodraeth leol craidd sy'n ariannu ysgolion, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol a gwasanaethau bob dydd eraill. Rydym wedi gwneud hynny yn unol â'n blaenoriaethau, sef:
- Diogelu gwasanaethau cyhoeddus rheng flaen, craidd cyn belled ag y bo modd.
 - Sicrhau'r budd mwyaf i aelwydydd sy'n cael eu taro galetaf.
 - Blaenoriaethu swyddi, lle bynnag y bo hynny'n bosibl.
 - Gweithio mewn partneriaeth â chyrff eraill yn y sector cyhoeddus i wynebu'r storm ariannol hon gyda'i gilydd.
 - Ail-ffocysu cyllid draw oddi wrth feysydd nad ydynt wedi'u datganoli, y dylai Llywodraeth y DU fod yn eu hariannu.
35. Rydym wedi defnyddio'r dull hwn i sicrhau ein bod yn parhau i ganolbwyntio cyllid lle gall gael yr effeithiau mwyaf cadarnhaol yn yr amgylchiadau a chymryd camau i sicrhau ein bod yn lliniaru effeithiau uniongyrchol ar bobl a lleoedd, cyn belled ag y bo modd. O wario mwy mewn rhai meysydd, mae llai i'w wario mewn meysydd eraill. Pan fo angen gwneud penderfyniadau anodd, rydym wedi ceisio canfod y meysydd hynny lle mae'r effeithiau cymharol yn llai na'u dewisiadau eraill ac rydym wedi ceisio cymryd camau i liniaru'r effeithiau cyn belled ag y bo modd. O ystyried yr amgylchiadau, ni fu modd osgoi effeithiau negyddol ym mhob achos.
36. Yn fy mhortffolio fy hun, rwyf wedi diogelu'r cynnydd a gynlluniwyd o'r blaen i'r setliad llywodraeth leol. Drwy weithredu fel hyn, fy nod yw darparu cyllid i awdurdodau a fydd yn eu galluogi i ddiogelu, cyn belled ag y bo modd, arian craidd ar gyfer ysgolion a gwasanaethau cymdeithasol, ond hefyd i gydnabod gwerth yr amrediad o wasanaethau eraill y mae cynghorau'n eu darparu megis casgliadau sbwriel a gwasanaethau hamdden lleol.

37. Nid ydym wedi cuddio'r ffaith bod rhaid i ni wneud penderfyniadau cyllidebol anodd yn ystod y flwyddyn 2023-24 bresennol ac fel rhan o'n penderfyniadau ar gyfer cyllideb 2024-25. Rydym yn dal i ganolbwyntio ar y meysydd hynny lle mae'r angen mwyaf, felly rydym wedi cynnal y cynnydd dangosol i'r setliad llywodraeth leol, gan mai awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am lawer o wasanaethau rheng flaen y mae pobl yn dibynnu arnynt. Fodd bynnag, rydym yn ymwybodol iawn bod effaith barhaus chwyddiant cyson uchel, pwysau ar gyflogau, prisiau ynni uchel a chynnydd yn y galw am wasanaethau yn rhoi pwysau sylweddol ar awdurdodau lleol. Drwy wneud eu penderfyniadau eu hunain am gyllidebau, blaenoriaethu a thrawsnewid gwasanaethau, bydd awdurdodau'n asesu'r effaith ar wahanol grwpiau o ddefnyddwyr gwasanaethau drwy eu hasesiadau effaith lleol eu hunain. Mae maint yr heriau ariannol yn golygu y bydd rhaid i gynghorau hefyd wneud penderfyniadau anodd iawn, a bydd effeithiau negyddol ar rai meysydd gwasanaeth oherwydd y pwysau ariannol parhaus hyn.
38. Rwyf hefyd wedi darparu cymorth ychwanegol drwy Ryddhad ar Ardrethi Annomestig ac wedi gwneud dyraniadau i'r Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol i gefnogi Diwygio'r Senedd yn ogystal â dyraniadau i Asiantaeth y Swyddfa Brisio a Thribiwnlys Prisio Cymru i gefnogi'r gwaith o gyflwyno diwygiadau i'r trethi lleol.
39. Yn Natganiad yr Hydref, a gyhoeddwyd ar 22 Tachwedd 2023, roedd Llywodraeth y DU wedi cyhoedd cynnydd yn Nherfyn Gwariant Adrannol Adnoddau (RDEL) Llywodraeth Cymru o ddim ond £167 miliwn yn 2024-25; mae hyn er gwaethaf y ffaith bod y GIG ac awdurdodau lleol yn dweud eu bod yn wynebu heriau difrifol. O ganlyniad i'r cyfyngiadau ar ein cyllid, nid ydym wedi gallu dyrannu unrhyw gymorth ychwanegol i awdurdodau lleol drwy'r Grant Cynnal Refeniw yn 2024-25. Er y bu gostyngiad o £37 miliwn yn y llinell sylfaen ar gyfer y Grant Cynnal Refeniw, mae hyn yn cael ei wrthbwyso gan y cynnydd mewn refeniw a ragwelir o ardrethi annomestig sy'n rhan o'r setliad cyffredinol. Mae hyn yn golygu bod y cynnydd yn y setliad o 2023-24 yn parhau i fod yn 3.1%.
40. Mae Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru wedi amcangyfrif pwysau ariannol o £411 miliwn, gan ystyried y cynnydd arfaethedig hwn a chynnydd tybiedig o 5% yn y dreth gyngor. Mae awdurdodau lleol yn gwneud penderfyniadau'n lleol ynglŷn â sut mae'r setliad llywodraeth leol yn cael ei wario. Maent yn rhwym wrth y gofyniad sydd arnynt eu hunain i gwblhau asesiadau effaith, gan gynnwys asesiadau cydraddoldeb a hawliau plant, yn ogystal ag ystyried Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol wrth wneud penderfyniadau. Mae awdurdodau lleol yn darparu amrediad eang o wasanaethau cyhoeddus, ac mae'r rhain yn aml i'r rhai mwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas neu'r rhai sydd dan anfantais economaidd. Mae gwasanaethau allweddol yn cynnwys gofal cymdeithasol, addysg a digartrefedd. Yn benodol, mae awdurdodau lleol yn darparu gwasanaethau sylweddol i blant drwy addysg a gwasanaethau cymdeithasol. Maent hefyd yn darparu amrediad eang o wasanaethau i bobl sydd â nodwedd warchoddedig.
41. Staff yw'r elfen fwyaf o gostau awdurdodau lleol, felly o ystyried y pwysau o ran gwariant a galw a'r amlen ariannol gyfyngedig mae'n debygol y bydd pwysau ar nifer y staff. Ar hyn o bryd, mae oddeutu 128,000 o bobl yn cael eu cyflogi gan

awdurdodau lleol. Ar gyfartaledd, byddai pob £20 miliwn o arbedion pe baent yn cael eu trosi'n uniongyrchol i'r bil cyflogau yn cyfateb i oddeutu 400 o swyddi. Byddai'r nifer hwn yn fwy pe bai'r arbedion yn canolbwyntio ar y rheini mewn swyddi ar gyflogau is, er enghraifft gweithwyr gofal neu gymorthyddion addysgu. Fel arall, pe bai gwasanaethau craidd yn cael eu diogelu, gallai'r colledion swyddi gael eu crynhoi'n anghymesur mewn gwasanaethau anstatudol. Bydd yr effeithiau'n amrywio rhwng awdurdodau lleol yn dibynnu ar y dewisiadau lleol a wneir gan gynghorwyr ym mhrosesau eu cyllidebau, ar allu'r sefydliad i wneud arbedion, ar drawsnewid gwasanaethau a defnyddio cronfeydd wrth gefn; ac wrth gwrs ar y parodrwydd a'r gallu i gynyddu lefel y dreth gyngor.

42. Er bod gan awdurdodau lleol gronfeydd wrth gefn, bydd llawer o'r rhain yn cael eu neilltuo at ddibenion penodol. Gall awdurdodau lleol ystyried defnyddio rhai o'u cronfeydd wrth gefn cyffredinol neu ail-bwrpasu cronfeydd wrth gefn sydd wedi'u clustnodi ar gyfer gwariant tymor byr nad yw'n rheolaidd i gefnogi'r gwaith o drawsnewid gwasanaethau neu i ail-ddylunio gwasanaethau'n radical er mwyn lleihau costau neu wella effeithlonrwydd. Gall hyn gynnwys gweithio gyda'i gilydd neu gyda phartneriaid eraill.
43. Rydym wedi penderfynu rhoi 5% o gap ar gynnydd y lluosydd ardrethi annomestig ar gyfer 2024-25, ar gost flynyddol gylchol o £18 miliwn. Mae hyn yn is na'r cynnydd o 6.7% a fyddai'n cael ei roi ar filiau petai'r lluosydd yn cael ei gynyddu yn unol â'r sefyllfa ddiodyn sef defnyddio'r Mynegai Prisiau Defnyddwyr. Mae pawb sy'n talu ardrethi eisoes yn derbyn budd rhyddhad llawn o'r cap hwn ar y lluosydd. Dyma'r lefel uchaf o gymorth fforddiadwy gan ddefnyddio'r holl gyllid canlyniadol a ddaeth i Gymru o ganlyniad i benderfyniadau a gyhoeddwyd yn Natganiad yr Hydref Llywodraeth y DU.
44. Ni fydd cynnydd yn y lluosydd yn effeithio ar bron i hanner y bobl sy'n talu ardrethi, gan gynnwys miloedd o fusnesau bach ledled Cymru, gan fod ein system hael o ryddhad llawn yn golygu nad ydynt yn talu ardrethi o gwbl.
45. Byddwn hefyd yn buddsoddi £78 miliwn yn ychwanegol i ddarparu pumed flwyddyn olynol o gymorth i fusnesau manwerthu, hamdden a lletygarwch gyda'u biliau ardrethi annomestig. Mae hyn yn adeiladu ar y £1 biliwn o gymorth a ddarperir drwy ein cynlluniau rhyddhad ar ardrethi manwerthu, hamdden a lletygarwch ers 2020-21. Bydd busnesau cymwys yn cael 40% o ryddhad ar ardrethi annomestig drwy gydol 2024-25. Fel yn y blynyddoedd a fu, bydd y rhyddhad yn cael ei gapio ar £110,000 y busnes ledled Cymru.
46. Ynghyd â pharhau i ddarparu rhyddhad trosiannol i'r rhai sy'n talu ardrethi, yn dilyn ailbrisiu ardrethi annomestig yn 2023 a rhyddhad newydd i'r rhai sy'n talu ardrethi ac sy'n buddsoddi mewn gwelliannau i eiddo ac ynni adnewyddadwy, bydd ein mesurau ardrethi yn darparu £134 miliwn o gymorth ar gyfer 2024-25. Mae hyn yn ychwanegol at ein cynlluniau rhyddhad parhaol sy'n cael eu hariannu'n llawn ac sy'n werth £250 miliwn i fusnesau a rhai eraill sy'n talu ardrethi bob blwyddyn. Bydd pawb sy'n talu ardrethi yn elwa o'r pecyn hwn.

Newid yn yr Hinsawdd a Sero Net Cymru

47. Nid yw cyllideb cyfalaf llywodraeth leol wedi newid o'i chymharu â'r gyllideb ddangosol ar gyfer 2024-25. Bydd £20 miliwn o hyn yn cael ei gyfeirio'n benodol i fynd i'r afael â datgarboneiddio a chefnogi Cymru Sero Net. Mae cyllid refeniw hefyd yn bodoli yn y Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Gwella a Chymorth ac yn y Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Ystadau Cymru, i helpu gyda chynlluniau i ddatgarboneiddio ystadau Llywodraeth Leol a Llywodraeth Cymru. Mae dewisiadau caffael yn sbardun sylweddol i allyriadau carbon, a bydd angen i Awdurdodau Lleol ystyried sut i ddefnyddio eu gwariant craidd yn ogystal â chyllid penodol i barhau i weithio tuag at sero net.

Sipsiwn, Roma a Theithwyr a phobl sy'n cyrraedd o Wcráin

48. Nid oes unrhyw ddyraniadau yn y Prif Grŵp Gwariant Cyllid a Llywodraeth Leol i gefnogi Sipsiwn, Roma a Theithwyr ac nid oes unrhyw drosglwyddiadau penodol wedi cael eu gwneud i'r Grant Cynnal Refeniw mewn perthynas â'r cymunedau hyn.

49. Mae ein cyllideb ddrafft yn 2024-25 yn cynnwys cyllideb refeniw o £4.5 miliwn yn y Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Cymorth Ariannol Brys i barhau i gefnogi ein hymateb brys i'r argyfwng dyngarol yn Wcráin. Bydd y cyllid hwn yn parhau i ddarparu llety cychwynnol a chymorth cofleidiol i'r rheini sydd eisoes wedi cyrraedd Cymru yn ogystal â'r rheini a allai barhau i gyrraedd yn 2024-25.

50. O fewn y Prif Grŵp Gwariant ar gyfer Cyfiawnder Cymdeithasol, y gyllideb cyfalaf Safleoedd Sipsiwn-Teithwyr yw £3.449 miliwn ar gyfer 2024-25, sydd heb newid o'r gyllideb ddangosol a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2023. Mae'r gyllideb yn cynnwys datblygu safleoedd newydd, estyniadau i safleoedd a phrosiectau adnewyddu mewn safleoedd sy'n eiddo i awdurdodau lleol ledled Cymru.

RHAN O'R TABLAU AR GYFER PRIF GRŴP GWARIANT CYLLID A LLYWODRAETH LEOL					
ADNODD					
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb Ddangosol 2024-25	Cyllideb Ddrafft 2024-25	Newid	% Newid	Ymrwymiadau'r Rhaglen Lywodraethu
	£000oedd	£000oedd	£000oedd	£000oedd	
Cyllid Refeniw Cyffredinol Llywodraeth Leol	4,574,436	4,557,004	(17,432)	-0.4%	
Ardrethi Annomestig - Rhyddhad Ardrethi	27,700	78,730	51,030	1.8%	
Cyllid Refeniw Cyffredinol yr Heddlu	112,349	112,331	(18)	0.0%	
Canlyniadau Refeniw Mentrau Cyllid Preifat Llywodraeth Leol	2,596	2,596	-	0.0%	
Trawsnewid a Deddfwriaeth	7,584	6,674	(910)	-12.0%	Cryfhau ymreolaeth ac effeithiolrwydd llywodraeth leol i'w gwneud yn fwy llwyddiannus wrth ddarparu gwasanaethau. Ehangu ein rhaglen Mynediad i Swydd Etholedig.
Costau Casglu Ardrethi Annomestig	5,172	5,172	-	0.0%	
Cymorth Ariannol Brys	20,001	4,501	(15,500)	-0.8%	
Cam Gweithredu: Cymorth Cyllid ar gyfer Llywodraeth Leol	4,749,838	4,767,008	17,170	0.4%	
Gwasanaethau Asiantaeth y Swyddfa Brisio	8,561	17,000	8,439	98.6%	Ceisio diwygio'r dreth gyngor i sicrhau system decach a mwy graddoledig.
Tribiwnlys Prisio Cymru	1,074	1,900	826	76.9%	
Ymchwil a Dadansoddi Trethiant Lleol	4,800	4,800	-	0.0%	
Cam Gweithredu: Gwasanaethau Prisio	14,435	23,700	9,265		
Maes Rhaglenni Gwariant: Cyllid Llywodraeth Leol	4,764,273	4,790,708	26,435		
Noddi Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru	750	1,230	480	64.0%	
Gwariant i Hyrwyddo Democratiaeth Leol	126	126	-	0.0%	
Polisi Etholiadau	4,500	3,500	(1,000)	-22.2%	Diwygio etholiadau llywodraeth leol i leihau'r diffyg democrataidd.
Cam Gweithredu: Meithrin Democratiaeth Leol	5,376	4,856	(520)	-9.7%	
Gwella a Chefnogi	941	641	(300)	-31.9%	Cryfhau ymreolaeth ac effeithiolrwydd llywodraeth leol i'w gwneud yn fwy llwyddiannus wrth ddarparu gwasanaethau.
Cam Gweithredu: Gwella Llywodraeth Leol	941	641	(300)	-31.9%	
Academi Wales	1,134	1,034	(100)	-8.8%	
Cam Gweithredu: Academi Wales	1,134	1,034	(100)	-8.8%	
Cynghorau Cymuned a Thref	144	144	-	0.0%	Cryfhau ymreolaeth ac effeithiolrwydd llywodraeth leol i'w gwneud yn fwy llwyddiannus wrth ddarparu gwasanaethau.
Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus	530	530	-	0.0%	
Cam Gweithredu: Cefnogi Cydweithio a Diwygio	674	674	-	0.0%	
Maes Rhaglenni Gwariant: Gwella Gwasanaethau, Cydweithio a Democratiaeth	8,125	7,205	(920)	-11.3%	
RHAN O'R TABLAU AR GYFER PRIF GRŴP GWARIANT CYLLID A LLYWODRAETH LEOL	4,772,398	4,797,913	25,515	0.5%	

Y Rhaglen Lywodraethu

Ceisio diwygio'r dreth gyngor i sicrhau system decach a mwy blaengar – Yn dilyn ymgynghoriad Cam 1 ar dreth gyngor decach yn ystod haf 2022, cyhoeddais grynodedb o'r ymatebion ar 16 Rhagfyr, ynghyd ag amlinelliad o'r camau nesaf. Rhoddais ragor o fanylion mewn datganiad ar 2 Mai. Ar 14 Tachwedd, lansiais ymgynghoriad Cam 2 yn gofyn am farn ar raddfa a chyflymder y broses ddiwygio. Gwneir darpariaeth ar gyfer y gwaith hwn drwy'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Diwygio ac Ymchwil Trethiant Lleol.

Ochr yn ochr â'm cynlluniau ar gyfer diwygio system y dreth gyngor, nodais fy nghynlluniau ar gyfer diwygio'r system ardrethi annomestig ar 2 Mai. Cyflwynais y Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru) ar 20 Tachwedd: mae hyn yn cynnwys darpariaethau a fydd yn galluogi gwelliannau i drethi lleol ac yn sicrhau eu bod yn cael eu teilwra'n well i anghenion Cymru. Gwneir darpariaeth ar gyfer y gwaith hwn drwy'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Diwygio ac Ymchwil Trethiant Lleol a thrwy Linellau Gwariant yn y Gyllideb ar gyfer Asiantaeth y Swyddfa Brisio a Thribiwnlys Priso Cymru.

Cryfhau annibyniaeth ac effeithiolrwydd llywodraeth leol i'w gwneud yn fwy llwyddiannus wrth ddarparu gwasanaethau – Mae'r ymrwymiad hwn yn y Rhaglen Lywodraethu yn cael ei gyflawni drwy'r cyllid ar gyfer gwelliannau sy'n cael eu harwain gan y sector llywodraeth leol, gan gynnwys trawsnewid digidol (sydd hefyd yn cyflawni yn erbyn ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i gyflawni'r Strategaeth Ddigidol), drwy'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Trawsnewid a Deddfwriaeth. Mae gwaith i wella rheolaeth ariannol a llywodraethiant ariannol y Cynghorau Cymuned yn cael ei ariannu gan y Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Cynghorau Cymuned a Thref a dyraniad o'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Trawsnewid a Deddfwriaeth. Ymysg gwaith arall a fydd yn cyfrannu mae ein gwaith diwygio ariannol a'n gwaith ar ddiwygio'r dreth gyngor a chynyddu cyfranogiad democrataidd. Bydd hyn yn cael ei ariannu drwy'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Trawsnewid a Deddfwriaeth a thrwy'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Diwygio ac Ymchwil Trethiant Lleol.

Lleihau'r baich gweinyddol ar awdurdodau lleol – Ar ôl ymgysylltu â llywodraeth leol, nodwyd mai grantiau wedi'u neilltuo oedd y baich gweinyddol mwyaf brys i fynd i'r afael ag ef. Mae gwaith yn mynd rhagddo ar draws pob maes portffolio Gweinidogol i ganfod grantiau y gellir eu cynnwys yn y Grant Cynnal Refeniw, grantiau y gellir eu cyfuno, a chyfleoedd i leihau'r baich adrodd ar y rhain ac unrhyw grantiau eraill sy'n weddill. Nid oes goblygiadau cyllidol yn deillio o'r gwaith hwn.

Archwilio a datblygu mesurau effeithiol ar gyfer treth, cynllunio a thai i sicrhau bod buddiannau pobl leol yn cael eu diogelu – Fel rhan o'r dull gweithredu tair elfen a gyhoeddwyd gan y Gweinidog Newid Hinsawdd ym mis Gorffennaf 2021, bu Llywodraeth Cymru yn ymgynghori ynghylch newidiadau i'r trethi lleol i helpu awdurdodau lleol i reoli effaith ail gartrefi a llety hunanarlwyo yn eu hardaloedd. Daeth y newidiadau canlyniadol i rym ar 1 Ebrill 2023. Mae'r Llinellau Gwariant yn y Gyllideb ar gyfer Asiantaeth y Swyddfa Brisio a Diwygio ac Ymchwil

Trethiant Lleol yn cynnwys darpariaeth ar gyfer gweithredu'r newidiadau a monitro'r effaith ar y sylfaen drethu leol.

Diwygio etholiadau llywodraeth leol i leihau'r diffyg democrataidd – -Yn

2022-2023, roeddem wedi cynnal cynlluniau peilot ar ddefnyddio technoleg ddigidol i alluogi dewisiadau pleidleisio hyblyg i bleidleiswyr mewn pedair ardal awdurdod lleol ac wedi cynnal gweithgareddau allgymorth i hyrwyddo cofrestru ac ymgysylltu. Daeth y ffrydiau gwaith hyn i ben yn yr etholiadau lleol ym mis Mai 2022. Mae gwerthusiad o'r cynlluniau peilot gan y Comisiwn Etholiadol a'r gwaith allgymorth gan rwydwaith o sefydliadau wedi dod i law, ac mae'n cyfrannu at gam nesaf ein gwaith cyn ein setiau nesaf o etholiadau datganoledig yn 2026 a 2027. Ym mis Hydref 2023, fe wnaethom ni gyflwyno'r Bil Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru), sy'n bwrw ymlaen â'r cynigion yn ein Papur Gwyn o 2022 ar ddiwygio a gweinyddu etholiadol, a gefnogwyd yn ein hymgyngoriad ac sydd angen deddfwriaeth sylfaenol. Mae'r rhain yn cynnwys gwella hygyrchedd i'r system etholiadol drwy gofrestru etholiadol heb gofrestru, sefydlu Llwyfan Gwybodaeth Etholiadau a sefydlu Bwrdd Rheoli Etholiadol. Rydym hefyd wedi datblygu cam nesaf ein cymorth ymgysylltu uniongyrchol ar ffurf cynnig grant newydd dros nifer o flynyddoedd i gefnogi gwaith awdurdodau lleol a'r trydydd sector i feithrin iechyd democrataidd Cymru. Mae'r gwaith hwn yn cael ei wneud ar y cyd â gwaith ar ehangu'r rhaglen Mynediad i Swyddi Etholedig, cynyddu amrywiaeth mewn democratiaeth a gwaith Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru ar ddiffinio, mesur a monitro iechyd democrataidd. Caiff y gwaith hwn ei ariannu o'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Polisi Etholiadau, a chaiff y cyllid ei ddarparu i brif gynghorau drwy'r Grant Cynnal Refeniw, sydd hefyd yn cydnabod costau gweithredu Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Ehangu ein rhaglen Mynediad i Swyddi Etholedig – Mae darpariaethau i ddarparu cronfa mynediad i swyddi etholedig a mathau eraill o gymorth i ymgeiswyr sydd â nodweddion gwarchoddedig wedi'u cynnwys yn y Bil Etholiadau a Chyrff Etholedig. Os bydd y Bil hwn yn cael Cydsyniad Brenhinol, bydd unrhyw gostau sy'n deillio o ddechrau gweithredu yn cael eu hariannu o'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Trawsnewid a Deddfwriaeth.

Cyflawni'r Bennod Llywodraeth Leol yn y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol – Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i alluogi Cymru wrth-hiliol. Fel rhan o hyn, byddaf yn sicrhau bod y fframwaith deddfwriaethol a llywodraethu ar gyfer llywodraeth leol yn hyrwyddo camau gweithredu a phenderfyniadau sy'n wrth-hiliol. Rwy'n bwrw ymlaen ag amrywiaeth o newidiadau i'r fframwaith deddfwriaethol i sicrhau bod llywodraethiant awdurdodau lleol yn digwydd o fewn fframwaith statudol sy'n cefnogi cydraddoldeb ac amrywiaeth ac sy'n mynd ati i hyrwyddo gwrth-hiliaeth. Bydd hyn hefyd yn galluogi llywodraeth leol i adolygu ei phrosesau recriwtio, ei pholisïau adnoddau dynol mewnol a'i phrosesau cwyno ei hun i sicrhau eu bod yn wrth-hiliol. Y Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Trawsnewid a Deddfwriaeth fydd yn ariannu'r gwaith hwn.

Sicrhau bod gan bob rhanbarth yng Nghymru ddull effeithiol ac atebol yn ddemocrataidd o ddatblygu economïau'r dyfodol – Mae'r ymrwymiad hwn bellach wedi'i gyflawni ac wedi'i gwblhau. Mae Cyd-bwyllgorau Corfforedig bellach wedi'u sefydlu. Mae hyn bellach yn cael ei adlewyrchu yn y cyllid craidd a geir drwy Setliad Llywodraeth Leol sydd heb ei neilltuo, i adlewyrchu'r ffaith bod cynnal a

chefnogi cydweithio rhwng awdurdodau lleol yn rhan o'r model gweithredu craidd ar gyfer llywodraeth leol.

Newid y fframwaith perfformiad ar gyfer llywodraeth leol er mwyn galluogi arloesedd, tryloywder a pherchnogaeth leol yn well – Mae'r ymrwymiad hwn wedi'i gwblhau a'i gyflawni. Cafodd cyfundrefn lywodraethu a pherfformiad newydd ei rhoi ar waith gan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Darperir cymorth parhaus i awdurdodau lleol i gynnal hunanasesiadau ac asesiadau panel, drwy'r Rhaglen Gwella a Chymorth dan arweiniad y sector llywodraeth leol sy'n cael ei hariannu drwy'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Trawsnewid a Deddfwriaeth.

Parhau i adolygu gwaith partneriaeth rhanbarthol gyda phartneriaid lleol – Yn dilyn trafodaethau helaeth gyda phartneriaid a phartneriaethau, mae Cyngor Partneriaeth Cymru wedi cytuno ar adroddiad sy'n cynnwys sawl argymhelliad ac mae wedi cyhoeddi'r adroddiad hwnnw. Mae'r adroddiad hwn wrthi'n cael ei baratoi i'w gyhoeddi, pan gaiff yr ymrwymiad ei gyflawni a'i gwblhau.

Archwilio'r modd y gallai sefydlu Ysgol Lywodraethu Genedlaethol gyfrannu at yr egwyddor o Un Gwasanaeth Cyhoeddus Cymru – Mae ymgysylltu'n sylweddol ag amrywiaeth o randdeiliaid wedi digwydd er mwyn sicrhau bod yr opsiynau ar gyfer Ysgol Lywodraethu Genedlaethol yn cael eu harchwilio'n llwyr. Sefydlwyd grŵp cyfeirio i brofi'r wybodaeth a'r argymhellion a ddaw i'r amlwg wrth iddynt ddatblygu. Bydd yr ymrwymiad hwn yn cael ei gyflawni a'i gwblhau ar ôl cyflwyno achos busnes ddechrau 2024, heb unrhyw oblygiadau cyllido, gyda'r gwaith wedi cael ei ariannu drwy'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Academi Wales.

Ailfywiogi ein cysylltiadau gefeillio ar draws yr UE drwy Gronfa Gefeillio Pobl Ifanc – Cafodd arolwg i bennu'r lefelau cyfredol o efeillio ar draws Cymru ei gynnal ar draws llywodraeth leol. O ystyried y cyd-destun ariannol presennol, a bodolaeth rhaglenni tebyg (ee Taith), mae rhagor o weithgarwch ar yr ymrwymiad hwn wedi cael ei ohirio tan 2025, pan fydd opsiynau'n cael eu hystyried. Mae'r gwaith hyd yma wedi cael ei ariannu drwy'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Academi Wales, ond os bydd cronfa'n cael ei chyflwyno yn 2025-26, mae'n bosibl y bydd angen dod o hyd i gyllid ychwanegol bryd hynny.